

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷، صفحات ۱۴۵-۱۶۷

نقش تعاونی‌های تولید در توسعه روستایی با تأکید بر ابعاد کیفیت زندگی:

مطالعه موردی دهستان رحمت بخش سیدان، شهرستان مرودشت

حمید برقی، بیتا اصلانی سنگده، و نسیم حسین‌زاده سورشجانی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۷/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۴/۲

چکیده

در تحقیق حاضر، با رویکرد توصیفی تحلیلی، به بررسی و تحلیل نقش تعاونی‌های تولید در توسعه روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی پرداخته شد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه سرپرستان خانوار روستایی عضو تعاونی تولید دهستان رحمت بخش سیدان بود. حجم نمونه از طریق رابطه کوکران ۲۷۴ نفر به دست آمد. برای آزمون فرضیات، از روش‌های کولموگروف-اسمیرنف، آزمون تی با دو نمونه مستقل و آزمون من‌ویتنی استفاده شد. نتایج نشان داد که به جز بعد محیطی در سایر ابعاد مورد بررسی (اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی) تفاوت معنی‌دار بین دو گروه عضو و غیرعضو تعاونی تولید وجود دارد، و نقش تعاونی‌ها در بهبود کیفیت زندگی روستاییان مفید و مؤثر است.

کلیدواژه‌ها: تعاونی تولید، توسعه روستایی، کیفیت زندگی، رحمت (دهستان)، سیدان (بخش).

* به ترتیب، نویسنده مسئول و دانشیار دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان (h.barghi@geo.ui.ac.ir)؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان؛ و دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان.

مقدمه

توسعه روستایی بهبود شرایط زندگی توده‌های کم‌درآمد ساکن روستا و خودکفا ساختن آنهاست (۳). به عقیده جامعه‌شناسان، توسعه روستایی مبتنی بر تلاش برای بهبود و ارتقای کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب‌پذیر روستایی است (۴). پس از چند دهه تلاش در زمینه توسعه روستایی، فقدان مشارکت نهادمند از سوی روستاییان یکی از علل ناکامی طرح‌های توسعه روستایی به‌شمار می‌رود (۲۹). در این میان، شرکت‌های تعاونی روستایی به‌منزله اولین محور تشریک مساعی و همدلی مردم با اهداف متعدد توسعه‌ای در سطح روستاها، مطابق با اساسنامه‌ای جامع، دارای وظایف بسیار گسترده هستند که در صورت توجه به قابلیت‌ها و توان‌هایشان، می‌توانند نقش مؤثری در توسعه کشور به‌ویژه جوامع روستایی ایفا کنند.

در تفاهم‌نامه وزارت کشور و وزارت تعاون در تاریخ ۱۳۸۷/۵/۷، که در راستای تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و اهداف برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور منعقد شد، به منظور کاهش تصدی‌گری بخش‌های دولتی و تحکیم مشارکت‌های مردمی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی، اشتغال‌زایی و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه در سطح مناطق روستایی، کمک به عمران و آبادانی و رشد اقتصادی روستاها، کمک به اجرای برنامه‌های عمرانی و خدماتی دولت در مناطق روستایی و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها، وزارت تعاون به برنامه‌ریزی برای تشکیل شرکت‌های تعاونی روستایی اقدام کرد (۲۴). شرکت تعاونی، سازمانی است مرکب از گروهی از اشخاص که بر اثر رشد فکری، با درک شباهت نیازهایشان، پی برده‌اند که با اتحاد و همکاری با یکدیگر و کار دسته‌جمعی، بهتر و مؤثرتر از تلاش انفرادی می‌توانند در رفع نیاز مشترک و بهبود وضع مادی و اجتماعی خود موفق شوند (۳۱).

در پی، برخی از تحقیقات پیشین در زمینه تأثیر و نقش انواع تعاونی‌های روستایی در توسعه روستایی و کیفیت زندگی یادآوری می‌شود.

بیبی و شاو (۷) در پژوهش خود بدین نتیجه رسیدند که با تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی، شاخص‌های فقر در این مناطق به دلیل یکپارچه شدن اراضی زراعی،

افزایش راندمان آبیاری، فراهم شدن زمینه لازم برای اجرای خدمات زیربنایی و مهندسی و تقویت یکپارچه‌سازی اراضی زراعی کاهش می‌یابد و در نهایت، افراد روستایی از منظر اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و روان‌شناختی توانمند می‌شوند و توانایی بهبود کیفیت زندگی خود را پیدا می‌کنند.

هارپر (۱۳) بر این باور است که با تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی، می‌توان بین واحدهای تولیدی و غیرتولیدی هماهنگی ایجاد و ابعاد آنها را مشخص کرد، زمینه اشتغال‌زایی را فراهم ساخت، شاخص‌های رفاه را بالا برد، سرزمین ملی را به صورت یک مجموعه همگن متشکل کرد، و به ایجاد یک پل ارتباطی بین روستاییان و تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران کمک کرد.

میژانگ (۱۹) در مطالعات خود بدین نتیجه رسید که تعاونی‌ها در کنترل کمی و کیفی تولید محصولات غذایی و افزایش درآمد کشاورزان، افزایش توان رقابتی آنها در بازار و ارتقای توانمندی زیست‌محیطی کشاورزان از طریق ارائه آموزش‌های لازم، نقش مهمی را ایفا کرده‌اند.

پورطاهری و همکاران (۲۳) در مطالعات خود بیان کردند که سطح توسعه و شاخص‌های زندگی اعضای اکثریت تعاونی‌های مشاع ارتقا نیافته و مشارکت اعضا نسبت به دوره ابتدای عضویت کمتر شده است؛ همچنین، عملکرد مشاع‌ها در مقایسه با سایر نظام‌های بهره‌برداری پایین ارزیابی شده و در حال تبدیل به نظام بهره‌برداری دهقانی است.

نکویی نائینی و برقی (۲۰) در مطالعه خود نشان دادند که شرکت‌های تعاونی توانسته‌اند از طریق کاهش هزینه‌ها و افزایش عملکرد در واحد سطح، باعث ارتقای سطح درآمد کشاورزان عضو شوند. همچنین، در این مطالعه، نظام بهره‌برداری تعاونی نسبت به نظام خانوادگی، در دستیابی به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه کشاورزی، پایدارتر قلمداد شد؛ و مدیریت آب، خاک، سم و کودهای شیمیایی و نیز شیوه آبیاری نوین،

عملیات بی‌خاکورزی، و سود از مهم‌ترین سازه‌های مؤثر در پایداری کل و نقاط افتراق کشاورزان عضو و غیرعضو تعاونی برشمرده شدند.

فال‌سلیمان و همکاران (۱۰) در مطالعات خود بدین نتیجه رسیدند که عضویت در شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا تأثیر مثبت نداشته است. همچنین، وضعیت اقتصادی و اجتماعی هفتاد درصد از اعضای شرکت‌های تعاونی در شاخص‌های مختلف بعد از عضویت در این شرکت‌ها تغییری نکرده یا بدتر شده است.

نتایج مطالعات رستمی و همکاران (۲۶) نشان داد که اختلاف معنی‌داری بین سطح سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان عضو و غیرعضو تشکل‌های روستایی وجود دارد؛ و یافته‌ها بیانگر این نتایج بود که در میان زنان عضو تشکل‌های روستایی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها نسبت به دیگر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از میانگین بیشتری برخوردار است، در حالی که در میان زنان غیرعضو، میانگین پیوندهای کاری بیشتر است. بر اساس نتایج مطالعه هادی‌زاده بزاز و همکاران (۱۲)، میان رتبه تعاونی‌ها از نظر ارائه خدمات به روستاها و رتبه پایداری کشاورزی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی رابطه مستقیم و معنی‌دار وجود دارد.

با توجه به چندمنظوره بودن تعاونی‌های تولید روستایی با کارکردهایی چون توزیع وام‌های معیشتی اعضای تعاونی‌ها، توزیع کودهای شیمیایی و سایر نهاده‌های کشاورزی نظیر سموم دفع آفات، بذرهای گیاهی، ماشین‌آلات کشاورزی و قطعات یدکی آنها و نیز تسطیح و یکپارچه‌سازی اراضی که تا حد زیادی از طریق این تعاونی‌ها صورت می‌پذیرد و همچنین، با توجه به جایگاه تعاونی تولید روستایی در توسعه روستایی و ارتباط تنگاتنگ کیفیت زندگی با توسعه روستایی، پژوهش حاضر به دنبال بررسی نقش تعاونی‌های تولید در کیفیت زندگی روستاییان و از این رو، در پی پاسخ بدین پرسش است که: «آیا بین کیفیت زندگی و ابعاد آن (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و زیرساختی) در میان افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید تفاوت معنی‌دار وجود دارد؟»

مبانی نظری

آبادانی و توسعه روستاها همواره از اهداف عالی انقلاب اسلامی بوده و با توجه به وضعیت کنونی روستاهای کشور، یکی از اهداف دولت نیز سامان‌دهی امور روستایی و ایجاد بسترهای لازم برای تحقق توسعه است. روستاها دارای منابع کافی از نظر انسانی و طبیعی هستند که با حمایت دولت می‌توانند زیربنای توسعه روستایی را فراهم آورند. در این زمینه، ضروری است در چنین شرایطی، از طریق طرح‌های مناسب، نسبت به بسیج منابع انسانی، مالی، ظرفیت‌های تولیدی و اقتصادی روستاها برای تسریع در توسعه روستایی اقدام شود؛ یکی از این طرح‌ها تشکیل تعاونی‌های روستایی است (۲۴).

درباره اهمیت تعاونی‌های تولید در توسعه روستایی، ویتز بر سازمان‌دهی کشاورزان در انجمن‌های محلی دهقانی مورد قبول و نیز درک و بینش برنامه‌ریزان از نظام ارزشی و روش زندگی مردم برای ایجاد یک تشکیلات متناسب با همیاری افراد بومی تأکید دارد (۲۲). همچنین، بروگر^(۱) به اهمیت مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری و اجرای طرح‌ها اشاره کرده و اهمیت تعاونی‌ها و گروه‌های کشاورزی و گروه‌های خودیار در تحقق هدف‌های توسعه درون‌زا را مورد تأکید قرار می‌دهد (۱۷).

طبق تعریف بانک جهانی، توسعه روستایی عبارت است از راهبردی برای بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان (۱۴)؛ و امروزه، اغلب صاحب‌نظران و دانشمندان نیز هدف مشترک توسعه در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی را بهبود کیفیت زندگی می‌دانند و بر این باورند که آینده بشر متکی به درک بهتر عواملی خواهد بود که بر کیفیت زندگی انسان اثرگذار هستند (۶). از این‌رو، هدف نهایی انواع توسعه افزایش کیفیت زندگی است (۲۶). تعاونی‌های تولید بر کیفیت زندگی روستاییان تأثیرگذار هستند. رسالت مهم شرکت‌های تعاونی تولید عبارت است از ارتقای سطح دانش روستاییان، بهبود بهره‌وری منابع روستایی، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها و برقراری توسعه مناطق روستایی (۲۸). از این‌رو، تعاونی‌های تولید امکان فعالیت در زمینه‌هایی همچون ارائه خدمات مالی و اعتباری، خدمات فنی و مشاوره‌ای، خدمات ترویجی و آموزشی، و خدمات بازاریابی

نهادهای تولیدی را در سطح روستاها فراهم می‌کنند، خدماتی که با توجه به مهیا بودن بستر و شرایط لازم توسط تعاونی‌های تولید روستایی، می‌توانند در ارتقای کیفیت زندگی و به تبع آن، رشد و توسعه در روستاها نقشی اساسی و حیاتی بازی کنند. تاکنون تعاریف متفاوتی از کیفیت زندگی ارائه شده، که برخی از آنها در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- برخی از تعاریف کیفیت زندگی از دیدگاه محققان

منابع	تعریف کیفیت زندگی
(۸)	کیفیت زندگی به عنوان احساس فرد از سلامت، رضایت یا عدم رضایت از زندگی، سرور و شادمانی یا ناخشنودی و نظایر آن است.
(۳۰)	کیفیت زندگی رابطه بین ادراکات فردی و احساسات مردم با تجربه‌های آنها درون فضایی است که در آن زندگی می‌کنند.
(۱۱)	کیفیت زندگی رضایت کلی فرد از زندگی خود است.
(۲۱)	کیفیت زندگی معیاری برای سنجش میزان تأمین نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده و نشان‌دهنده ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی یک ناحیه است. همچنین، کیفیت زندگی روستایی عبارت است از چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها در روستاها.
(۱۸)	کیفیت زندگی عبارت است از برداشت هر شخص از وضعیت سلامت خود و میزان رضایت از این وضع
(۹)	کیفیت زندگی بهزیستی یا عدم بهزیستی مردم در محیط زندگی آنهاست.
(۵)	کیفیت زندگی مفهومی نسبی، چندوجهی و متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که طیف وسیعی از شاخص‌ها از تغذیه و پوشاک تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی و محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

کیفیت زندگی به دو روش اندازه‌گیری می‌شود. در روش اول، شاخص‌های عینی برای سنجش کیفیت زندگی به کار می‌رود؛ و در روش دوم، شاخص‌های ذهنی قرار دارند که سطح رضایت افراد و گروه‌ها و به اصطلاح بهزیستی ذهنی را ارزیابی می‌کنند (۲۵). شاخص‌های رویکرد عینی عبارت‌اند از شاخص‌های توصیف‌کننده محیط‌های مادی و اجتماعی که مردم در آنها زندگی و کار می‌کنند، مانند تدارکات خدمات بهداشتی، آموزشی،

نرخ بیکاری، فعالیت‌های فراغت یا وضعیت مسکن (۱). این‌گونه شاخص‌ها بر اساس فراوانی یا کمیت مادی اندازه‌گیری می‌شوند (۲۵).

در واقع، مناسب است که شاخص‌های عینی و ذهنی با هم ترکیب شوند، زیرا شاخص‌های ذهنی این اجازه را می‌دهند که بینشی از رضایت فرد و هر آنچه برای مردم رضایت‌بخش است، به دست آید؛ و شاخص‌های عینی نیز برای سنجش ابعادی از محیط که سنجش آنها مشکل است، مناسب می‌نمایند (۱۵).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و از روش توصیفی-تحلیلی برای بررسی پارامترها استفاده کرده است. اطلاعات مورد نیاز به روش مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و پژوهش میدانی (پیمایشی) گردآوری شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته است. به منظور تحلیل اطلاعات نیز از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه سرپرستان خانوارهای روستایی عضو تعاونی تولید دهستان رحمت بخش سیدان از توابع شهرستان مرودشت است که از مجموع ۳۰۳۸ خانوار روستایی، تعداد ۶۶۸ نفر عضو تعاونی تولید روستایی هستند. نمونه‌گیری تحقیق به صورت چندمرحله‌ای بوده، به طوری که در مرحله اول، روستاهایی که دارای تعاونی تولید بودند و در مرحله بعد، به صورت نمونه‌گیری تصادفی، تعدادی از اعضای هر تعاونی در داخل روستاها و متناسب با همان تعداد نیز از افراد غیرعضو انتخاب شدند. پس از پیش‌آزمون پرسشنامه و محاسبه واریانس متغیرهای اصلی از طریق رابطه کوکران، حجم جامعه نمونه ۲۷۴ نفر به دست آمد که ۱۳۷ نفر عضو و ۱۳۷ نفر غیرعضو انتخاب و بررسی شدند. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲۲ برآورد شده و از این رو، ضریب اعتبار پرسشنامه در ابعاد و مؤلفه‌های مورد بررسی از قابلیت اطمینان مطلوب برخوردار است. روایی پرسشنامه از سوی کارشناسان گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و توسعه روستایی مورد تأیید قرار گرفت. در مطالعه حاضر، تحلیل شامل دو

بخش بود؛ بخش اول مربوط به ویژگی‌های توصیفی پاسخ‌گویان و بخش دوم مربوط به سنجش کیفیت زندگی گروه‌های عضو و غیرعضو تعاونی تولید بود. برای تحلیل این قسمت، ابتدا از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنف^(۲) نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. سپس، در صورت نرمال بودن توزیع میانگین نمرات، از آزمون تی با دو نمونه مستقل^(۳) و در غیر این صورت، از آزمون من‌ویتنی^(۴) برای تحلیل بهره گرفته شد. به‌طور کلی، برای سنجش اطلاعات، از چهار بعد کلی، شش مؤلفه و ۳۲ متغیر با توجه به مبانی نظری و مطالعات سایر محققان استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲- ابعاد، مؤلفه‌ها و متغیرهای کیفیت زندگی

ابعاد	مؤلفه	متغیر	منابع
	درآمد	میزان درآمد سالانه، توانایی پس‌انداز، میزان تولید، رضایت از تعادل بین درآمد و هزینه	(۱۰) و (۲۷)
اقتصادی	دسترسی به نهاده‌ها	بذر اصلاح‌شده، سم و سم‌پاش، کود، متخصص و کارشناس مشاوره، ماشین‌آلات	(۲)
	اعتبارات و تسهیلات	بازاریابی محصولات و فرآورده‌های تولیدی، دسترسی به اعتبارات، دسترسی به خدمات بیمه	(۲) و (۱۰)
	آموزش	آشنایی با اصول و شیوه‌های پیشرفته کشاورزی، دسترسی به اطلاعات، میزان شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی	(۲)
اجتماعی	رضایت شغلی	احساس امنیت شغلی، امید به آینده شغلی و پیشرفت شغلی، رضایت شغلی	(۲۷) و (۲۸)
	مشارکت و انسجام	احساس برابری و عدم اختلاف با دیگران، تمایل به کار گروهی، میزان مشارکت در فعالیت‌های جمعی تولید، میزان مشارکت در نهادهای روستایی و کشاورزی، میزان اعتماد به نفس	(۱۰) و (۲۳) و (۲۸)
محیطی		رعایت تناوب زراعی، مدیریت نهاده‌های تولیدی (کود، سم، بذر و ...)، نظیف، نگهداری و تسطیح معابر، انبار عمومی و لایروبی کانال‌های زهکشی، همکاری با مسئولان ذی‌ربط در حفظ و نگهداری منابع طبیعی، مبارزه بیولوژیک با آفات	(۲) و (۲۷)
زیرساختی		تأسیس شبکه‌های نوین آبیاری، تسطیح و آماده‌سازی اراضی کشاورزی، بهسازی و احداث جاده‌های دسترسی بین مزارع، و حفار، تجهیز و برقی کردن چاه‌های کشاورزی	(۲) و (۲۷)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج و بحث

برای آشنایی بیشتر با نمونه آماری یا همان پاسخ‌گویان، با بهره‌گیری از آمار توصیفی، به بررسی خصوصیات فردی آنها پرداخته شده است. با توجه به نتایج جدول ۳، ۷۹/۵۶ درصد (۱۰۹ نفر) از پاسخ‌گویان گروه عضو تعاونی تولید را مردان و ۲۰/۴۴ درصد (۲۸ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین، درصد مردان و زنان غیرعضو تعاونی تولید نیز به ترتیب، ۷۷/۳۷ (۱۰۶ نفر) و ۲۲/۶۳ درصد (۳۱ نفر) است. ترکیب سنی پاسخ‌گویان گروه عضو تعاونی تولید گویای آن است که میانگین سنی این گروه ۴۶/۳۹ و میانگین سنی گروه غیرعضو ۴۸/۳۱ است. همچنین، میانگین سابقه کشاورزی گروه عضو تعاونی کمتر از گروه غیرعضو است.

جدول ۳- ترکیب سنی و جنسیتی گروه‌های عضو و غیرعضو تعاونی تولید

گروه	درصد مردان	درصد زنان	میانگین سنی		پایین‌ترین سن	بالاترین سن	میانگین سنی سابقه کشاورزی
			مردان	زنان			
عضو	۷۹/۵۶	۲۰/۴۴	۴۳/۲۴	۴۹/۵۶	۲۶	۶۱	۲۲/۳
غیرعضو	۷۷/۳۷	۲۲/۶۳	۴۶/۷۲	۴۹/۸۸	۲۹	۶۴	۲۷/۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج بررسی سطح تحصیلات، بیشترین درصد در میان افراد عضو تعاونی تولید مربوط به گروه تحصیلی سیکل و بیشترین درصد در میان افراد غیرعضو مربوط به گروه بی‌سواد است (جدول ۴).

جدول ۴- تفاوت سطح تحصیلات گروه‌های عضو و غیرعضو تعاونی تولید

گروه	بی‌سواد	نهضت سوادآموزی و ابتدایی	سیکل	دیپلم	دیپلم فوق دیپلم	لیسانس بالاتر از لیسانس کل
عضو	۱۵/۳۳	۱۶/۰۶	۲۷/۰۱	۲۰/۴۴	۱۰/۹۵	۷/۳۰
غیرعضو	۲۳/۳۶	۲۱/۱۷	۲۰/۴۴	۱۹/۷۱	۸/۷۶	۵/۱۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در تحقیق حاضر، به منظور درک درست تفاوت کیفیت زندگی بین دو گروه عضو و غیرعضو تعاونی تولید، ابتدا با استفاده از آزمون کولموگروف-اسپیرنوف، به بررسی توزیع میانگین نمرات پرداخته شد. در این آزمون، چنانچه آماره K-S-Z در سطح پنج درصد معنی دار باشد، توزیع میانگین نمرات نرمال نیست و چنانچه معنی دار نباشد، توزیع میانگین نمرات نرمال است. سپس، با توجه به توزیع میانگین نمرات که از طریق آزمون کولموگروف-اسپیرنوف نرمال یا غیرنرمال بودن آنها سنجیده شد، از آزمون تی با دو نمونه مستقل (آزمون پارامتریک) و یا آزمون من-ویتنی (آزمون ناپارامتریک) برای تحلیل شاخص‌ها و نیز آزمون فرضیات استفاده شد.

سنجش بعد اقتصادی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید

برای سنجش بعد اقتصادی کیفیت زندگی روستاییان عضو و غیرعضو تعاونی تولید، از سه شاخص درآمد، دسترسی به نهاده‌ها و اعتبارات و تسهیلات استفاده شد. جدول ۵ توزیع میانگین نمرات بعد اقتصادی کیفیت زندگی را نشان می‌دهد.

جدول ۵- توزیع میانگین نمرات بعد اقتصادی کیفیت زندگی

شرح	K-S-Z	سطح معنی‌داری	توزیع میانگین نمرات	آزمون
درآمد	۱/۶۷۲	۰/۰۰۷	غیر نرمال	من‌ویتنی
اعتبارات	۲/۱۳۹	۰/۰۰۰	غیر نرمال	من‌ویتنی
دسترسی به نهاده‌ها	۱/۳۰۱	۰/۰۶۸	نرمال	تی با دو نمونه مستقل
کل	۰/۹۷۱	۰/۳۰۳	نرمال	تی با دو نمونه مستقل

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج جدول ۵، توزیع میانگین نمرات در مورد درآمد و اعتبارات و تسهیلات نرمال نیست؛ بنابراین، از آزمون من‌ویتنی برای تحلیل آنها بهره گرفته شد، که نتایج آن در

جدول ۶ آمده است. با توجه به این جدول، مقدار Z در سطح یک درصد معنی‌دار است ($P=0/000$). بنابراین، بین دو گروه عضو و غیرعضو تعاونی تولید به لحاظ درآمد و اعتبارات و تسهیلات تفاوت معنی‌دار وجود دارد و فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. در نتیجه، می‌توان اذعان داشت که تعاونی‌های تولید در زمینه افزایش درآمد و اعطای اعتبارات و تسهیلات موفق بوده‌اند. همان‌طور که از میانگین رتبه‌های دو گروه مشخص است، افراد عضو تعاونی نسبت به افراد غیرعضو از درآمد، اعتبارات و تسهیلات بیشتری برخوردارند.

جدول ۶- نتایج آزمون من‌ویتنی در زمینه درآمد، اعتبارات و تسهیلات افراد عضو و غیرعضو تعاونی

سطح معنی‌داری	Z	میانگین رتبه‌ای آزمون من‌ویتنی	آزمون ویلکاکسون	عضو	غیرعضو
۰/۰۰۰	-۳/۶۰۴	۱۶۴۸۶	۷۰۳۳	۱۵۴/۶۶	۱۲۰/۳۴
۰/۰۰۰	-۴/۱۱۹	۱۶۱۷۴	۶۷۲۱	۱۵۶/۹۴	۱۱۸/۰۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای بررسی دسترسی به نهاده‌ها، با توجه به نرمال بودن توزیع میانگین نمرات (جدول ۵)، از آزمون تی با دو نمونه مستقل استفاده شد. در آزمون تی با دو نمونه مستقل، اگر سطح معنی‌داری آزمون لون از ۰/۰۵ کمتر بود، فرض نابرابری واریانس‌ها و اگر از ۰/۰۵ بیشتر بود، فرض برابری واریانس‌ها تأیید می‌شود. همان‌گونه که از جدول ۷ مشاهده می‌شود، سطح معنی‌داری آزمون لون در زمینه دسترسی به نهاده‌ها فرض نابرابری واریانس‌ها را تأیید می‌کند ($P=0/000$)؛ بنابراین، بین دو گروه عضو و غیرعضو تعاونی تولید به لحاظ دسترسی به نهاده‌ها تفاوت معنی‌دار در سطح یک درصد مشاهده می‌شود. در واقع، تعاونی‌های تولید زمینه دسترسی بهتر اعضای خود را به نهاده‌هایی همچون کود، سم، و ماشین‌آلات فراهم کرده‌اند، به طوری که میانگین کل برای اعضای تعاونی تولید برابر با ۳/۳۱ و برای افراد غیرعضو برابر با ۲/۸۵ است.

جدول ۷- نتایج آزمون تی در زمینه دسترسی به نهاده‌ها برای افراد عضو و غیرعضو تعاونی

انحراف معیار	میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	آزمون لون برای برابری	
				آماره t	واریانس‌ها
عضو غیرعضو	عضو غیرعضو	عضو غیرعضو		آماره F	سطح معنی داری
		۰/۰۰۰	۲۷۲	۵/۳۷۱	
۰/۶۰۲	۰/۸۱۳	۲/۸۵	۳/۳۱		۰/۰۰۰
		۰/۰۰۰	۲۵۰/۶۸۳	۵/۳۷۱	۱۲/۶۴۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در نهایت، با ادغام سه شاخص درآمد، اعتبارات و تسهیلات و دسترسی به نهاده‌ها، شاخص کلی اقتصادی به دست آمد. از آنجا که توزیع میانگین نمرات برای بعد اقتصادی کیفیت زندگی نرمال بود، برای تحلیل از آزمون تی با دو نمونه مستقل استفاده شد. همان‌گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، کیفیت زندگی در بعد اقتصادی بین دو گروه مورد بررسی دارای تفاوت معنی دار در سطح یک درصد است (با فرض نابرابری واریانس‌ها)، به طوری که میانگین افراد عضو تعاونی ۳/۱۷ و میانگین افراد غیرعضو ۲/۷۸ است. بنابراین، می‌توان گفت که تعاونی‌های تولید در بهبود کیفیت زندگی اعضای خود به لحاظ اقتصادی مؤثر بوده‌اند.

جدول ۸- نتایج آزمون تی در زمینه بعد اقتصادی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

انحراف معیار	میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	آزمون لون برای برابری	
				آماره t	واریانس‌ها
عضو غیرعضو	عضو غیرعضو	عضو غیرعضو		آماره F	سطح معنی داری
		۰/۰۰۰	۲۷۲	۵/۹۹۸	
۰/۴۳۵	۰/۶۱۸	۲/۷۸	۳/۱۷		۰/۰۰۰
		۰/۰۰۰	۲۴۴/۲۱۲	۵/۹۹۸	۱۴/۹۰۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

سنجش بعد اجتماعی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید

به منظور بررسی بعد اجتماعی کیفیت زندگی، از سه مؤلفه رضایت شغلی، مشارکت و انسجام، و آموزش بهره گرفته شد. قبل از پرداختن به تحلیل این بعد از کیفیت زندگی، توزیع میانگین نمرات آن مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج جدول ۹، بعد اجتماعی کیفیت زندگی روستاییان در مؤلفه‌های رضایت شغلی و مشارکت و انسجام غیرنرمال است. بنابراین، برای سنجش آنها از آزمون من‌ویتنی استفاده شد. مؤلفه آموزش و در نهایت، بعد اجتماعی کیفیت زندگی روستاییان از توزیع میانگین نمرات نرمالی بوده و برای تحلیل آنها، از آزمون تی با دو نمونه مستقل استفاده شده است.

جدول ۹- توزیع میانگین نمرات بعد اجتماعی کیفیت زندگی

شرح	K-S-Z	سطح معنی‌داری	توزیع میانگین نمرات	آزمون
رضایت شغلی	۱/۷۷۹	۰/۰۰۴	غیرنرمال	من ویتنی
مشارکت و انسجام	۱/۵۶۳	۰/۰۱۵	غیرنرمال	من ویتنی
آموزشی	۱/۳۵۴	۰/۰۵۱	نرمال	تی با دو نمونه مستقل
کل	۰/۹۱۷	۰/۳۷۰	نرمال	تی با دو نمونه مستقل

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول ۱۰، مقدار Z در سطح یک درصد برای مؤلفه‌های رضایت شغلی و مشارکت و انسجام معنی‌دار است. بنابراین، می‌توان اذعان داشت که تعاونی تولید در بهبود این مؤلفه‌ها مؤثر بوده است.

جدول ۱۰- نتایج آزمون من‌ویتنی در زمینه مؤلفه‌های رضایت شغلی و مشارکت و انسجام افراد عضو و غیرعضو تعاونی

میانگین رتبه‌ای آزمون من‌ویتنی	آزمون ویلکاکسون	Z	سطح معنی‌داری	عضو	غیر عضو
۱۶۲/۸۰	۵۹۱۸/۵	-۵/۳۲۸	۰/۰۰۰	رضایت شغلی	غیر عضو
۱۱۲/۲۰	۱۵۳۷۱/۵	-۵/۶۳۴	۰/۰۰۰	مشارکت و انسجام	غیر عضو

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۱ نتایج آزمون تی با دو نمونه مستقل برای مؤلفه آموزش را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون لون، فرض برابری واریانس‌ها تأیید می‌شود ($p=0/792$). سطح معنی‌داری دو جامعه نیز حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار بین مؤلفه آموزش افراد عضو و غیرعضو در سطح یک درصد است. در واقع، تعاونی‌های تولید در زمینه آموزش، آشنایی با اصول و شیوه‌های پیشرفته کشاورزی، دسترسی به اطلاعات، و میزان شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی موفق عمل کرده‌اند، به طوری که میانگین کل برای اعضای تعاونی تولید برابر با ۳/۴۱ و برای افراد غیرعضو برابر با ۲/۸۰ است.

جدول ۱۱- نتایج آزمون تی در زمینه مؤلفه آموزش افراد عضو و غیرعضو تعاونی

آموزش	آزمون لون برای برابری واریانس‌ها		آماره F	درجه آزادی سطح معنی‌داری	میانگین	انحراف معیار
	سطح معنی‌داری	سطح معنی‌داری				
فرض برابری واریانس‌ها	۰/۰۷۰	۰/۷۹۲	۶/۱۰۱	۲۷۲	۰/۰۰۰	
فرض نابرابری واریانس‌ها			۶/۱۰۱	۲۷۱/۷۳۹	۰/۰۰۰	۰/۸۲۲ ۰/۸۴۷ ۲/۸۰ ۳/۴۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در نهایت، هر سه مؤلفه رضایت شغلی، مشارکت و انسجام، و آموزش با هم ترکیب شدند و بعد اجتماعی کیفیت زندگی به دست آمد. همان‌طور که ذکر آن رفت، به دلیل نرمال بودن توزیع میانگین نمرات این بعد از کیفیت زندگی، از آزمون تی با دو نمونه مستقل استفاده شد. با توجه به نتایج جدول ۱۲، سطح معنی‌داری آزمون لون نشان از برابری واریانس‌ها دارد ($p=0/156$). بنابراین، با توجه فرض برابری واریانس‌ها و سطح معنی‌داری دو جامعه، بین بعد اجتماعی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید در سطح یک درصد تفاوت معنی‌دار وجود دارد، به طوری که میانگین بعد اجتماعی کیفیت زندگی افراد عضو برابر با ۳/۴۲ و میانگین افراد غیرعضو در این بعد برابر با ۲/۹۱ است. پس، می‌توان نتیجه گرفت که تعاونی تولید در بهبود بعد اجتماعی کیفیت زندگی روستاییان مؤثر بوده است.

جدول ۱۲- نتایج آزمون تی در زمینه بعد اجتماعی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

بعد اجتماعی	آزمون لون برای برابری واریانس‌ها		آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	میانگین		انحراف معیار
	آماره F	سطح معنی‌داری				عضو غیرعضو	عضو غیرعضو	
فرض برابری واریانس‌ها	۲/۰۲۶	۰/۱۵۶	۹/۰۸۶	۲۷۲	۰/۰۰۰	۳/۴۲	۲/۹۱	۰/۴۸۷
فرض نابرابری واریانس‌ها	۹/۰۸۶	۲۶۹/۲۲۹	۹/۰۸۶	۲۷۲	۰/۰۰۰	۰/۴۴۰	۰/۴۸۷	۰/۴۴۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

سنجش بعد محیطی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید

برای سنجش بعد محیطی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید، از پنج متغیر رعایت تناوب زراعی، مدیریت نهاده‌های تولید، نظیف، نگهداری و تسطیح معابر، انهار عمومی، لایروبی کانال‌های زهکشی، همکاری با مسئولان ذی‌ربط در حفظ و نگهداری منابع طبیعی، و مبارزه بیولوژیک با آفات استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (جدول ۱۳)، توزیع میانگین نمرات در بعد محیطی نرمال نیست؛ بنابراین، برای تحلیل از آزمون من‌ویتنی استفاده شد.

جدول ۱۳- توزیع میانگین نمرات بعد محیطی کیفیت زندگی

آزمون	توزیع میانگین نمرات	سطح معنی‌داری	K-S-Z
من ویتنی	غیر نرمال	۰/۰۱۵	۱/۵۶۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون من‌ویتنی که در جدول ۱۴ آمده است، مقدار Z در سطح پنج درصد معنی‌دار نیست ($p=۰/۳۷۴$). بنابراین، بین بعد محیطی کیفیت زندگی در دو گروه عضو و غیرعضو تعاونی تولید تفاوت معنی‌دار وجود ندارد و تعاونی‌های تولید در بعد محیطی موفقیتی نداشته‌اند.

جدول ۱۴- نتایج آزمون من ویتنی در زمینه بعد محیطی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

میانگین رتبه‌ای آزمون من ویتنی	آزمون ویلکاکسون	Z	سطح معنی داری
۱۴۱/۷۲	۱۸۲۵۹	-۰/۸۸۸	۰/۳۷۴
۱۳۳/۲۸	۸۸۰۶		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

سنجش بعد زیرساختی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید

به منظور سنجش بعد زیرساختی کیفیت زندگی، از چهار متغیر تأسیس شبکه‌های نوین آبیاری، تسطیح و آماده‌سازی اراضی کشاورزی، بهسازی و احداث جاده‌های بین مزارع، و حفار، تجهیز و برقی کردن چاه‌های کشاورزی استفاده شد. جدول ۱۵ توزیع میانگین نمرات بعد زیرساختی کیفیت زندگی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، آماره K-S-Z در سطح پنج درصد معنی دار نیست. بنابراین، بعد زیرساختی کیفیت زندگی از توزیع میانگین نمرات نرمال برخوردار بوده و برای سنجش این بعد، از آزمون تی با دو نمونه مستقل بهره گرفته شده است.

جدول ۱۵- توزیع میانگین نمرات بعد زیرساختی کیفیت زندگی

آزمون	توزیع میانگین نمرات	سطح معنی داری	K-S-Z
آزمون تی با دو نمونه مستقل	نرمال	۰/۰۶۳	۱/۳۱۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون لون در جدول ۱۶ فرض نابرابری واریانس‌ها را تأیید می‌کند ($p=۰/۰۳۲$). در نتیجه، با توجه به نابرابری واریانس‌ها و سطح معنی داری دو جامعه، بین افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید به لحاظ بعد زیرساختی کیفیت زندگی تفاوت معنی دار در سطح یک درصد وجود دارد. بنابراین، تعاونی‌ها در این زمینه توانسته‌اند نقش مؤثری را ایفا کنند.

جدول ۱۶- نتایج آزمون تی در زمینه بعد زیرساختی کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

انحراف معیار	میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آزمون لون برای برابری واریانس‌ها		بعد زیرساختی
				آماره F	سطح معنی‌داری	
عضو غیرعضو	عضو غیرعضو	۰/۰۰۰	۲۷۲	۶/۶۸۷	۰/۰۳۲	فرض برابری واریانس‌ها
۰/۵۷۰	۰/۷۰۵	۲/۶۶	۳/۱۸	۶/۶۸۷	۴/۶۴۶	فرض نابرابری واریانس‌ها
		۰/۰۰۰	۲۶۰/۴۹۷	۶/۶۸۷		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

سنجش کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید

در نهایت، هر چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و زیرساختی با یکدیگر ترکیب شدند و شاخص کلی کیفیت زندگی روستاییان به دست آمد. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف که در جدول ۱۷ آمده، حاکی از نرمال بودن توزیع میانگین نمرات کیفیت زندگی است ($p=0/501$). بنابراین، برای تحلیل از آزمون تی با دو نمونه مستقل بهره گرفته شد.

جدول ۱۷- توزیع میانگین نمرات کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

آزمون	توزیع میانگین نمرات	سطح معنی‌داری	K-S-Z	کیفیت زندگی
تی با دو نمونه مستقل	نرمال	۰/۵۰۱	۰/۸۲۷	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۸ کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید را نشان می‌دهد. سطح معنی‌داری آزمون لون فرض نابرابری واریانس‌ها را تأیید می‌کند ($p=0/001$). بنابراین، با توجه به فرض نابرابری واریانس‌ها و سطح معنی‌داری دو جامعه، می‌توان نتیجه گرفت که بین کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تولید تفاوت معنی‌دار در سطح یک درصد وجود دارد، به طوری که میانگین کیفیت زندگی افراد عضو ۳/۲۳ و افراد غیرعضو ۲/۸۴ است. بنابراین، بین عضویت در تعاونی تولید و بهبود کیفیت زندگی روستاییان رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۱۸- نتایج آزمون تی در زمینه کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی

انحراف معیار	میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آزمون لون برای برابری واریانس‌ها		بعد زیرساختی
				آماره F	سطح معنی‌داری	
		۰/۰۰۰	۲۷۲	۹/۱۶۲		فرض برابری واریانس‌ها
۰/۳۰۵	۰/۴۰۲	۲/۸۴	۳/۲۳		۰/۰۰۱	۱۰/۴۸۵
		۰/۰۰۰	۲۵۳/۶۲۱	۹/۱۶۲		فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شرکت‌های تعاونی تولید در بهبود نظام بهره‌برداری، افزایش درآمد، اشتغال، تأمین نیازهای اساسی، توزیع عادلانه امکانات و خدمات، رفع نارسایی‌ها و در نتیجه، توسعه روستاها نقشی مؤثر ایفا می‌کنند. بدین ترتیب، تعاونی‌های تولید در توانمندسازی و ارتقای کیفیت زندگی روستاییان نیز مثر هستند. پژوهش حاضر، با هدف تحلیل نقش تعاونی‌های تولید در کیفیت زندگی روستاییان بخش سیدان، به نتایج متعددی دست یافت. با توجه به نرمال نبودن توزیع میانگین نمرات در آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه‌های درآمد، اعتبارات و تسهیلات، رضایت شغلی، مشارکت و انسجام و ابعاد محیطی کیفیت زندگی، برای تحلیل از آزمون من‌ویتنی استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که در مؤلفه‌های درآمد و اعتبارات و تسهیلات بین افراد عضو و غیرعضو تعاونی تفاوت معنی‌دار وجود دارد و تعاونی‌ها در این زمینه توانسته‌اند نقش مؤثری داشته باشند. این مطلب با مطالعات میژانگ (۱۹)، طاهرخانی و حیدری ساریان (۲۸)، و نکویی نائینی و برقی (۲۰) همخوانی دارد و نتایج آنها را تأیید می‌کند. توسعه تسهیلات بانکی و اعطای وام‌های کم‌بهره و با شرایط پرداخت آسان می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی روستاییان و به‌ویژه اعضای تعاونی مؤثر واقع شود. همچنین، در بعد محیطی کیفیت زندگی (جدول ۱۴)، بین افراد عضو و غیرعضو تفاوت معنی‌دار مشاهده نمی‌شود، که این مطلب با مطالعات میژانگ (۱۹)

و نکویی نائینی و برقی (۲۰) همخوانی ندارد. وجود تفاوت معنی‌دار در زمینه رضایت شغلی و مشارکت و انسجام و بالاتر بودن میانگین آنها در افراد عضو تعاونی نیز نشان از نقش تعاونی‌های تولید در بهبود و ارتقای این مؤلفه‌ها دارد. این مطلب با مطالعه طاهرخانی و حیدری ساریان (۲۸) مبنی بر کاهش مشارکت در میان افراد عضو تعاونی همخوانی ندارد. بنابراین، تعاونی‌ها با افزایش رضایت شغلی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بازدارنده مهاجرت، زمینه جلوگیری از مهاجرت روستاییان و ماندگاری آنها در روستا را مهیا می‌کنند. با توجه به نرمال بودن توزیع میانگین نمرات در مؤلفه‌های دسترسی به نهاده‌ها (با میانگین افراد عضو ۳/۳۱ و غیرعضو ۲/۸۵)، آموزش (با میانگین افراد عضو ۳/۴۱ و غیرعضو ۲/۸۰) و همچنین، ابعاد اقتصادی (با میانگین افراد عضو ۳/۱۷ و غیرعضو ۲/۷۸)، اجتماعی (با میانگین افراد عضو ۳/۴۲ و غیرعضو ۲/۹۱) و زیرساختی (با میانگین افراد عضو ۳/۱۸ و غیرعضو ۲/۶۶)، از آزمون تی با دو نمونه مستقل برای تحلیل بهره گرفته شد. طبق نتایج به دست آمده، در تمامی این مؤلفه‌ها و ابعاد، بین افراد عضو و غیرعضو تعاونی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. این مطلب نتایج مطالعه بیبی و شاولی (۷) در زمینه تأثیر تعاونی‌ها بر بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی را تأیید می‌کند و با مطالعات فالسلیمان و همکاران (۱۰) مبنی بر عدم تأثیر تعاونی‌ها بر بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا همخوانی ندارد. در مورد دسترسی به نهاده‌ها نیز، باید اذعان کرد که تعاونی‌های تولید، با بهبود دسترسی به چنین خدماتی، انتخاب‌های کشاورزان را افزایش داده و فرآیند تصمیم‌گیری در نتیجه ارتقای کیفیت زندگی روستاییان را تسهیل می‌کنند.

در نهایت، برای بررسی تأثیر تعاونی‌های تولید بر کیفیت زندگی روستاییان، چهار بعد مورد بررسی با هم ترکیب شدند و شاخص کلی کیفیت زندگی به دست آمد که با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف، توزیع میانگین نمرات آن نرمال بود و در نتیجه، برای تحلیل آن از آزمون تی با دو نمونه مستقل استفاده شد. مطابق با نتایج جدول ۱۸، بین کیفیت زندگی افراد عضو و غیرعضو تعاونی تفاوت معنی‌دار وجود دارد، به طوری که

میانگین کیفیت زندگی افراد عضو بالاتر از افراد غیرعضو است. این مطلب نتایج مطالعه هارپر (۱۳) را تأیید می‌کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود:

- با برگزاری کلاس‌های آموزشی، روش صحیح استفاده از نهاده‌های تولید و مدیریت آنها به کشاورزان آموزش داده شود. همچنین، کشاورزان ضمن آشنایی با روش‌های مبارزه بیولوژیک، به استفاده از این روش‌ها ترغیب شوند و بدین ترتیب، گامی در راستای ارتقای بعد محیطی کیفیت زندگی روستاییان برداشته شود؛ و
- به منظور افزایش نقش تعاونی‌های تولید در ارتقای کیفیت زندگی روستاییان، ارائه حمایت‌های مالی، علمی و ترویجی به اعضا و ترغیب سایر روستاییان به عضویت در تعاونی‌های تولید مد نظر قرار گیرد.

یادداشت‌ها

1. Bruegger
2. Kolmogorov-Smirnov test
3. Two independent samples t-test
4. Mann-Whitney test

منابع

1. Ahmadi, F. (2009). Promoting the village to the city and its role in improving the quality of life of local residents (case study: Saheb City, Saghez County). Master Thesis, Tehran University, Tehran, Iran. (Persian)
2. Amini, A, Nouri, S. and Aslani Sangdeh, B. (2015). Evaluation of rice production sustainability using multi-criteria decision making methods: the case of Rezvanshahr County. *Iranian Journal of Agricultural Extension and Education*, 11(1): 101-126. (Persian)
3. Azkia, M. (1998). Introduction to sociology rural development. Tehran: Etelaat Publication. (Persian)

4. Azkia, M. and Ghaffari, G.R. (2004). The rural development with emphasis on the Iran's rural society. Tehran: Ney Publication. (Persian)
5. Barimani, F. and Balouchi, A. (2013). Assessment of life quality in rural areas by using intelligent systems (fuzzy logic) (case study: Mahban Sub-district, Nikshahr County). *Journal of Rural Research*, 4(3): 33-38. (Persian)
6. Barimani, F., Jafari, M. and Balouchi, A. (2014). (case study: Mahban Sub-district, Nikshahr County). *Geographic Space Journal*, 14(46): 109-127. (Persian)
7. Bibby, A. and Shaw, L. (2005). Making a difference: co-operative solutions to global poverty, Manchester: Co-operative College, 23: 453-456.
8. Dalkey, N.C. et al. (1972). Studies in quality of life. Washington DC: Lexington Books.
9. Das, D. (2008). Urban quality of life: a case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 79(88): 297-310.
10. Falsolaiman, M., Mikaniki, J., Sadeghi, H. and Dezgi, A. (2014). Evaluation on the role of rural Women's participation in cooperative companies and its effects on social and economic status of members (case study: Khosf and Khorashad in South Khorasan province). *Journal of Spatial Planning*, 3(4): 95-116. (Persian)
11. Foo, T.S. (2000). Subjective assessment of urban quality of life in Singapore, 1997 & 1998. *Habitat International*, 24(1): 31-49.
12. Hadizadeh Bazzaz, M., Bouzarjomehri, Kh., Shayan, H. and Novghanidokht Bahmani, M. (2015), Performance evaluation of rural production cooperatives on the sustainable agricultural development (case study: Neishabour County). *Journal of Research and Rural Planning*, 4(2): 111-125. (Persian)
13. Harper, D. (2010). The critical factors for the success of cooperatives and other groups. Washington DC, 52: 223-240.

14. Kalantari, Kh. and Choubchian, Sh. (2008). The main challenges of rural development in Iran to achieve sustainable development. *Quarterly Journal of Sociology*, 7(4): 103-119. (Persian)
15. Kamp, I.V., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65(2003): 5-18.
16. Khajehshahkoei, A., Abdolzadeh, Gh.H. (2012). Analyzing the determinants of agricultural sustainability of wheat cultivators under rural cooperative productions in Golestan province. *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 2(4): 95-113. (Persian)
17. Khatounabadi, S.A. (2005). Some aspects of sustainable development (from thought to action). Isfahan: Jihad Isfahan University Publications. (Persian)
18. King, A., Proutt, A. and Phillips, A. (2006). Comparative effects of two physical functioning and quality of life outcomes in older adults. *J. Gerontol. Med. Sci.*, 137(70): 825-832.
19. Meizhang, X.G. (2010). Study on function of the agriculture cooperative in food safety. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*.
20. Nekoie Naieni, S.A. and Barghi, H. (2014). Role of agricultural cooperatives in sustainable agricultural development (a case study in Argeroudast agricultural cooperative). *Journal of Management System*, 1(2): 41-54. (Persian)
21. Pal, A.K. and Kumar, U.C. (2005). Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in west Bangal, India. *Rural Development*. No. 2.
22. Papoli Yazdi, M.H. and Ebrahimi, M. (2007). Theories of rural development. Tehran: SAMT Publications. (Persian)

23. Pourtaheri, M. and Rokneddin Eftekhari, A.R. and Paydar, A. (2012). The performance of agricultural cooperatives in rural development (case study: Jihadabad village, Jiroft District). *Journal of Geographical Society of Iran*, 10(32): 117-198. (Persian)
24. Rezaei, R. (2014). The role of entrepreneurship in development of rural cooperative. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 1(1): 85-102. (Persian)
25. Rezvani, M.R. and Mansourian, H. (2009). Assessing the quality of life: a review of concepts, indices and models, and presentation of a proposed model for rural areas. *Journal of Rural Research*, 11(3): 1-26. (Persian)
26. Rostami, F., Aliabadi, V. and Baghaei, S. (2013). The role of membership in rural bodies upon social capital level and quality of life of rural women. *Journal of Space Economics and Rural Development*, 2(2): 1-14. (Persian)
27. Shahvali, M. and Gheisari, H. (2011). Determination of environmental capability of farmers in rural cooperatives and its factors in Fars province. *Journal of Rural Research*, 14(2): 31-51. (Persian)
28. Taherkhani, M. and Heidary Sarban, V. (2004). Role of productive cooperatives on rural regions development (case study: Meshkinshar Country). *Journal of Geographical Research*, 36(49): 115-126. (Persian)
29. Taleb, M. (1997). Rural management in Iran. Tehran: Tehran University Press. (Persian)
30. Wish, B.N. (1986). Are we really measuring the quality of life? Well-being has subjective dimensions, as well as objective ones. *American Journal of Economics and Sociology*, 43: 93-99.
31. Yazdanpanah, L. and Samadiyan, F. (2009). The elements contributing to the achievement of cooperative companies: a case study of handicrafts in Kerman province. *Co-operation and Agriculture*, 20(202): 19-34. (Persian)